

Maatilojen ilmasto ja ympäristö-koulutus – Etäluento

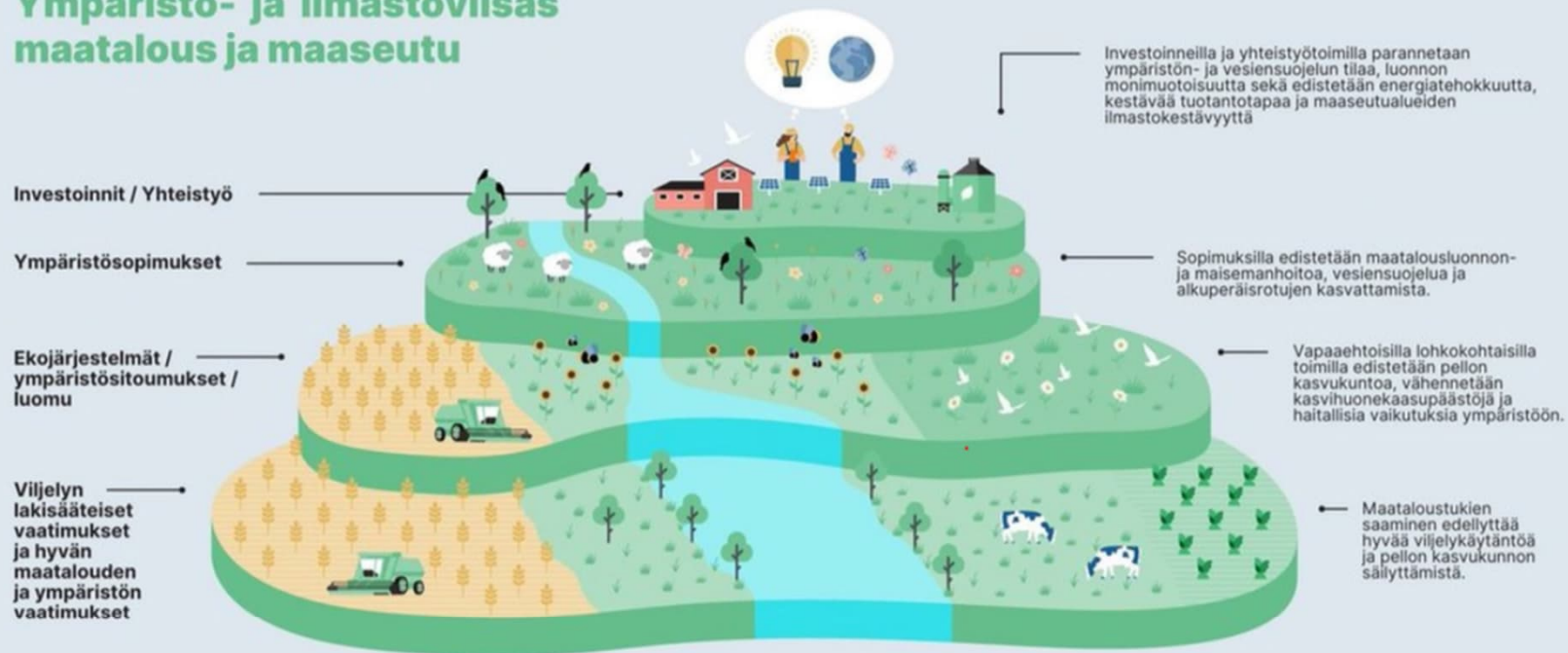
13.11.2025

Vuokko Mähönen POSELY /vesistöt yksikkö

Mitä toimenpiteitä suunnitelmaan voi valita

| 13.11.2025

Ympäristö- ja ilmastoviisas maatalous ja maaseutu

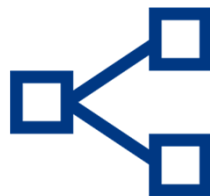

Lisäksi koulutusta, neuvontaa ja tiedonvaihtoa on tarjolla ympäristö- ja ilmastoasioista. Kehittämishankkeilla edistetään uusien keksintöjen käyttöönottoa maataloudessa ja maaseutualueilla.

Sisältö

Taustaa

Toimenpiteet

Kysymyksiä

Taustaa

- Ympäristökioski sovellus taustalla
- Ympäristösuunnitelma v.1994-1995

Etsitään tilalle mahdollisuuksia ja uusia tuotannollisia/taloudellisia resursseja

Pureudutaan lohkon ympäristöhaasteisiin sekä mahdollisuuksiin parantaa lohkon viljeltävyyttä ->

*maanrakenne, tulvaherkkyys, jyrkät pellot, saarekkeet pellolla, huono vesitalous, luonnonmonimuotoisuuden väheneminen, **maaperän orgaanisen aineen väheneminen**, lisääntynyt kasvinsuojeluaineiden käyttö, korkea fosforipitoisuus, viljelyn yksipuolistuminen jne.*

Toimenpiteet lohkoille Mihin esitetään suunnitelmalla parannusta

Maanrakenne (tiivistyminen) heikko Tasainen tulvaherkkäpelto Varjostava puusto Kaltevat tai jyrkät peltolohkot Ravinteikkaat lohkot (P-luku korkea)

Yksipuolinen viljely Toimimaton ojitus peltolohkolla Rikkakasvit

Perinnebiotoopit lähistöllä Kosteikot lähistöllä Kaukaiset lohkot Pienialaiset lohkot /pirstaleiset lohkot (Vuokralohkot)

Maan rakenteen aistinvarainen arviointi (MARA)

Maan rakenne vaikuttaa juurten kasvuun, ravinteiden ja veden ottoon sekä maan kosteuteen ja kaasujenvaihtoon. Maan rakennetta voidaan arvioida yksinkertaisesti tekemällä havaintoja lapioitesta maata. Maan rakenne luokitellaan asteikolla 5–1, 5 = hyvä rakenne, 1 = huono rakenne.

Välineet:

Tarvitset vain lapion. Lisäksi hyödyksi ovat: vaalea alusta maanäytteelle, terävä työkalu (esim. puukko), kamera ja muistipöytävälineet.

Ajankohta:

Sulan maan aikaan, kun maa on muokkautuvaa eli kohtuullisen kosteaa (ei liian kuivaa eikä märkää) ja murustuu sormien välissä. Mieluiten aktiivisen kasvun aikaan tai heti sadonkorjuun jälkeen, jolloin voidaan havainnoida juuristoja.

Paikka:

Useammasta kohdasta lohkoa (väh. 3–5, mieluiten yli 10 kuoppaa) saman maatalajin ja viljelykasvin alueelta, tai selityt ongelma-alueelta.

Source: Bredt, 2002; <https://www.youtube.com/watch?v=...>
Riitta Suominen, University of Jyväskylä, Riitta.Suominen@jyu.fi
Tom Bredt, Independent Consultant, tom.bredt@biedt.com
Lars Winkler, University of Aarhus, Denmark, lars.winkler@ru.dk

Tekijöiden luvalla suomenkielisiä ja
suomenkielisiä käännöksiä 2019

Arvioinnin suorittaminen:

1. Näytteenotto	Löyhä maa	Hyväksytty maan rakenne lapion kärkeä koskettaessa. Nosta lapion maasta noin 15 cm paksuisesta lähempään tarkasteluun.
	Tiivis maa	Katso lapion kärkeä koskettaessa ja kytkeä lapion kärkeä. Jos kytkeä ei tule, maan rakenne on huono. Jos kytkeä tulee, maan rakenne on hyvä.
2. Havainnointi	Yhteinen näköala	Poista lähimmäiset kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä. Tarkastele sitten näytettä.
	Kokkarit näkyvät	Arvio näytteen maanrakenteesta paksuudesta ja värittämisestä arvioinnin kartoituksen osana.

Näytteen tarkempi havainnointi:

3. Näytteen muuttaminen	Mitaa näytteen syvyyttä ja havainnointi kokkarit.	Mitaa näytteen syvyyttä ja havainnointi kokkarit. Mitaa näytteen syvyyttä ja havainnointi kokkarit. Mitaa näytteen syvyyttä ja havainnointi kokkarit.
4. Kokkarit näkyvät	Mitaa kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä.	Mitaa kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä. Mitaa kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä. Mitaa kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä.

Näytteen luokittelu:

5. Näytteen luokittelu	Luokittele näyte kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä.	Luokittele näyte kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä. Luokittele näyte kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä. Luokittele näyte kokkarit ja kytkeä lapion kärkeä.
6. Vainnosta luokitus	Näytteenotto	Vainnosta luokitus. Vainnosta luokitus. Vainnosta luokitus. Vainnosta luokitus.
	Murujen ja kokkarit muoto ja koko	Murujen ja kokkarit muoto ja koko. Murujen ja kokkarit muoto ja koko. Murujen ja kokkarit muoto ja koko. Murujen ja kokkarit muoto ja koko.
	Juurit	Juurit. Juurit. Juurit. Juurit.
	Hapettomuus	Hapettomuus. Hapettomuus. Hapettomuus. Hapettomuus.
	Murustavuus	Murustavuus. Murustavuus. Murustavuus. Murustavuus.

7. Luokitus: Näyte voi asettua luokitteluun väliin eli siinä voi esiintyä kahden luokan ominaisuuksia. Luokat 5–3 ovat yleisimpiä, mutta luokat 2 ja 1 edellyttävät korjaavia toimenpiteitä ja muutoksia viljelykäytännöissä.

Rakenneluokka	Murujen ja kokkarit muoto ja koko	Huokosisuus ja juuret	Näyte murtamisen jälkeen: eri malla	Näyte murtamisen jälkeen: sama malla, eri muokkaus	Määrittäminen, tunnistettava piirre	Luonnollisten murujen tai rikottujen kokkarit (noin 1,5 cm) ulkomuoto
Luokka 5 Mureneva Kokkarit hyvin helppo murustaa sormin	Pääosin < 6 mm murtamisen jälkeen	Erittäin huokosista Juuria kasvaa tasaisesti kaikkiallaan.			Muruja	Maa murenee muruiksi näytettä käsitellessä. Suuremmat kokkarit koostuvat pienemmistä huokosista murusta ja pienistä kokkarista, joiden juuret pitävät kaassaan.
Luokka 4 Tiivistymätön Kokkarit on helppo murustaa yhdellä kädellä	Sekoitus huokosia, pyöreitä muruja ja kokkarita, kootaan 2 mm–7 cm. Ei tiivistä kokkarita tai paakkuja.	Suurin osa kokkarista on huokosista Juuria kasvaa tasaisesti kaikkiallaan.			Kokkarit erittäin huokosista	Kokkarit ovat pyöreitä murenevia helposti ja ovat pääosin huokosista.
Luokka 3 Kiinteä Suurin osa kokkarista murtuu yhdellä kädellä	Sekoitus huokosia muruja ja kokkarita, kootaan 2 mm–10 cm; alle 30% kokkarista < 1 cm. Seassa voi olla tiivistä ja kumikkaita muruja ja kokkarita.	Isoja huokosia ja halkamia. Huokosia ja juuria myös kokkarien sisällä.			Kokkarissa näkyy huokosia	Kokkarit on kohtalaisen helppo murustaa osin. Murussa on joidenkin näkyviä huokosia ja ne ovat pyöreitä. Juuristo kasvanut murujen ja kokkarien läpi.
Luokka 2 Tiivis Kokkarit on vaikea murustaa yhdellä kädellä	Pääosin suuria paakkuja > 10 cm, kumikkaita ja tiivistä, mahdollisesti myös huokosista/halkamista ja kokkarista < 7 cm.	Vähän isoja huokosia ja halkamia. Juuria vain isoissa huokosissa/halkamissa ja kokkarien ympärillä.			Selviä reikiä	Kokkarit ovat murenevia, kun on kosteaa. Kokkarit hapavat kumikkaita ja tiivistä maata.

Kerääjäkasvit (hiilen varastoiminen peltomaahan)

Tarve ja sopiva kasvi -> lohkokohtainen valinta

- Syväjuuriset kasvit (apilat, mailanen jne)
- Monilajiset nurmiseokset
- Tehtävänä eroosiontorjunta, maarakenteen parantaminen, orgaanisen aineksen lisääminen
- Aluskasvina tai syyskylvöisenä

Huom!

- Voi lisätä liukoisen fosforin kuormitusta

Kerääjäkasvitaulukko															
VILJAT JA HEINÄT												PALKOKASVIT			
syysruis				talvenkestävä				hyvissä oloissa saattaa talvehtia, joskin lajikkeet talvehtivat				valko-apila			
ohra	italian-raiheinä			syväjuurinen				suosii pölyttäjää, monimuotoisuus				härkäpapu	puna-apila		
				RISTIKUKKAISET				MUUT							
kaura	englannin-raiheinä	ruoko-nata	muokkaus-retikka					pellava	sikuri	auriongon-kukka	virnat	veripapila			
vehnä	westen-woldin-raiheinä	nurmi-nata	öljy-retikka					hunanja-kukka	tattari	kalta-maite	valko-mesikkä	persian-apila			
timotei	koiran-heinä	rapsi	sinapit					hamppu	kumina	sinilupini	sinimailanen	nurmi-mailanen			

KUVA 2. Kerääjäkasvit on jaettu niiden tyyppin mukaan ja niiden ominaisuuksista on kerrottu symboleilla. Malin, E. 2020.

Pyhäjärvi-instituutti
Puhdas vesi, paremmat eväät

Talviaikainen kasvipeite

- Sänki ja pellon lannoitus (lannan levitys)
- Monivuotinen nurmi /aluskasvi
- Korostuu yksivuotisilla kasveilla
- Kohdentamisaineisto tulossa
- Suorakylvö sänkeen mahdollista
- Voi lisätä liukoisen fosforin määrää – Fosforin pidättäytyy pintamaahan ja huuhtoutuu
- Tavoitteena ollut pitkään n. 90 % kattavuus

Turvepeltojen nurmet (hiilen varastoiminen peltomaahan)

Tavoitteena hidastaa turpeen hajoamista maaperässä.

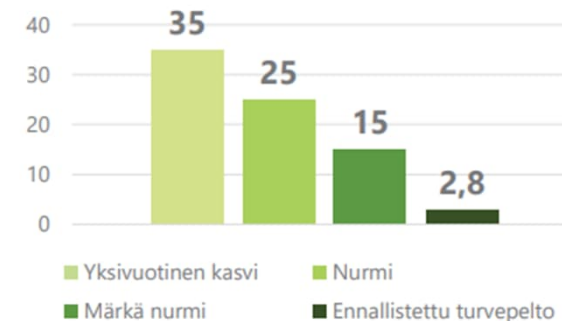
Suunnittelu lohkoille joissa turvetta pellon pinnalla tai pintakerroksen alla (LUKE)

- Tilan hiilitaseen parantaminen
- Vrt. turvepeltojen ennallistaminen

Lohkojen turvepellon osuus (LUKE)

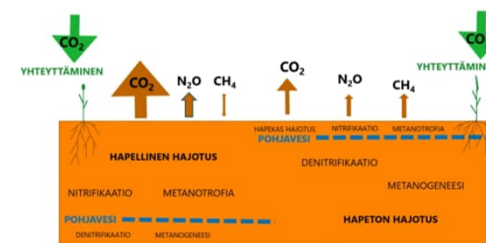
Seoskasvusto suositus (ruokohelpi)

Turvepeltojen kasvihuonekaasupäästöjä

Suomessa päästöjen määrittämiseen käytetään hallitustenvälisen ilmastomuutospaneelin IPCC:n päästökertoimia. Päästökertoimet ovat turvepelloilla yksivuotisella kasvulla 35 t CO₂ekv/ha/v ja nurmella 25 t CO₂ekv/ha/v, ja nurmipeitteinen turvepelto 30 cm:iin korotetulla vedenpinnalla 15 t CO₂ekv/ha/v. Ennallistetun turvepellon päästökerroin IPCC:n mukaan on 2,8 t CO₂ekv/ha/vuosi.

Teoria: pohjavedenpinnan nosto vähentää turvemaan kokonaispäästöjä

Suojavyöhykkeet (vesiensuojelu)

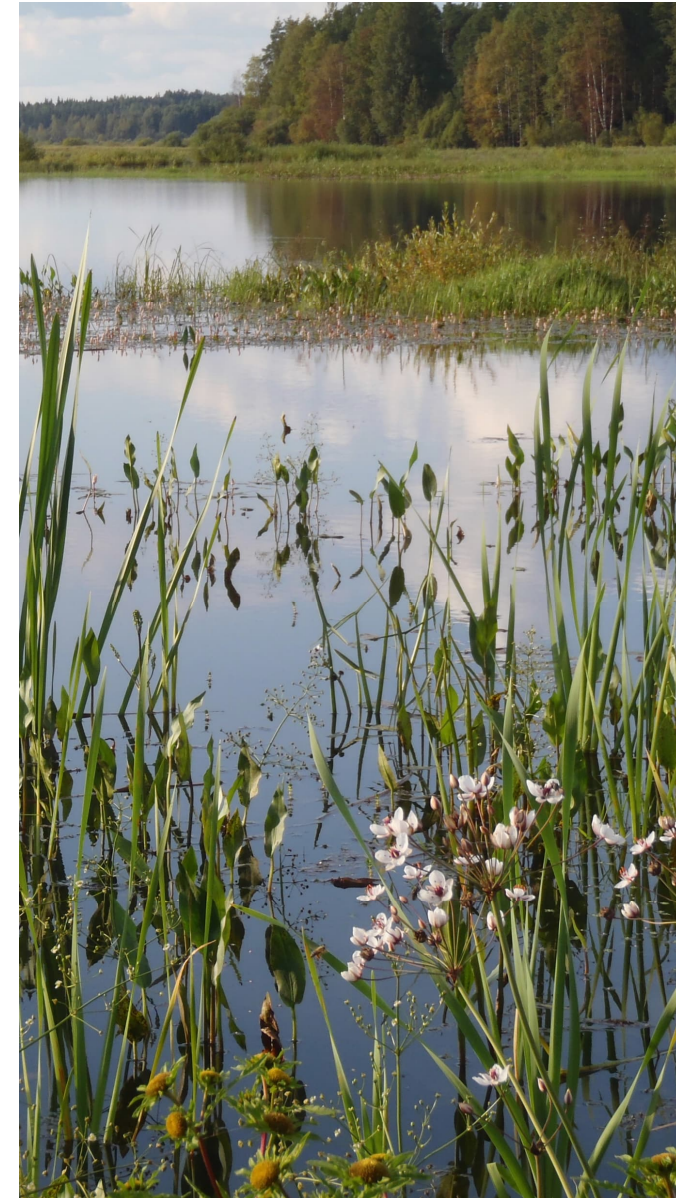
Nurmipeitteinen kasvusto vesistöjen äärelle tai pohjavesialueelle

- vähentää ravinteiden, mikroobien ja torjunta-aineiden kulkeutumista vesistöön
- Koko lohkon hyödyntäminen suojavyöhykkeeksi mahdollista
- VIPU-Aineisto olemassa
- Kaksitasouoman tasanne suojavyöhykkeenä
- Kosteikkojen reunoille Huom!
- Sato korjattava !

Monivaikutteiset kosteikot (vesiensuojelu)

- ETI kosteikot (vesiensuojelu, Ilmasto ja monimuotoisuus)
- Riistanhoidolliset kosteikot
- ”Omatoimi kosteikot”
- Ilmastokosteikot (JTF)
- ELY kunnostuskohteet
- Vedenpidättämistä edistävät kosteikot

Lisää merkittävästi luonnon monimuotoisuutta.
Oikein toteutettuna pidättää kiintonaineita ja
ravinteita, kasvit kierrätää typpeä

Maanparannusaineet (kierrätysravinteet+kipsi)

- Eloperäisen aineksen lisääminen maaperään
- Kemiallisten lannoitteiden vähentäminen
- Käyttöä rajoittaa aineiden sopivuus elintarvike tuotannossa
- Maaperän pieneliöiden lisääntyminen auttaa maankasvukunnon ylläpitämisessä
- Tiedettävä aineen sisältö ja käyttö viljelyssä
- Edullinen lannoitusmuoto
- Satovaikutukset näkyvät hitaasti

Kaksitasouomat ja tulvatasanteet

Toteutus:

Uoman vesi jakautuu tulvatasanteille runsaiden sadejaksojen tai sulamisvesien muodostumisen aikaan

Pääuomanosa, joka on kaksitasoinen muodostaen pääuoman tasanteet, joko yhdelle tai kahdelle reunalle

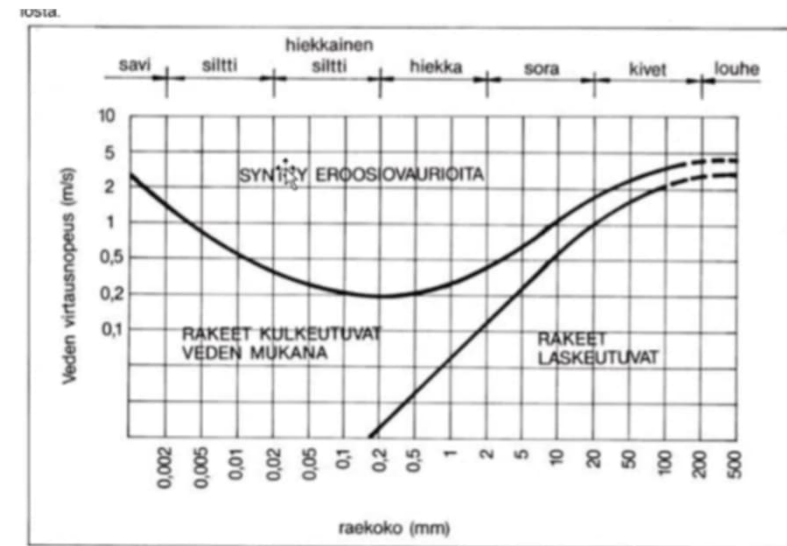
1. Uoman kuormitusherkkyys ja valuma-alueen koko

**Esim. uomavirtaus 1 m³/s + va yli 5 km²+peltokuormitus
100 % verrattuna luonnonhuuhtoumaan**

2. Peltojen tulvaherkkyys

WWPI (Water and wetness Probability index) arvo yli 40 %

Uomaosuus joiden varrella pelto sijaitsee

Säätösalaajitus / altakastelu

- Salaojitus tasaiselle maa-alueelle 2 % kaltevuus ja hienojakoinen maalaji
- Pellon vesitalous paranee (kuivuus jaksojen mini ja pellon kantavuuden säätely korjuussa)
- Ilmastohyöty pohjaveden pinnan nostolla
- Säädelään kasveille tärkeää kosteutta äärevissä sääolosuhteissa
- Mobiiliseuranta on suunnitteilla
- Toteutusmäärät suuremmat kuin tavallisella ojituksella 2023-2025

Luonnonmukainen peruskuivatus ja pohjakynnykset

- Lisätään uoman luonnonmukaista polveilua
- Kosteikon perustaminen, kutupaikkojen perustaminen
- Lisätään mutkittelua, pohjakynnyksiä, pohjapatoja esim. kivistä, sorasta ja puusta
- Tärkeää huomioida koko valuma-alue ja sen tarpeet ja tavoitteet
- Ojitusyhteisöt kunnostuksen mahdollistajana
- Tilusjärjestelyt motivaattorina

Kasvinsuojeluaineiden käytön vaihtoehdot

- Biologinen torjunta puutarhatuotannossa esim. mansikalla
- Kylvötiheys, lajikevalinnat,
- Luontaiset kasvilajit, joista voi olla hyötyä
- Petopunkit
- Viljelytekniset ratkaisut kylvön myöhästyttäminen
- Pieneliötoiminta maaperässä voi ehkäistä joitakin kasvitauteja (sienet)

Maaperänhoito, pellonkasvukunto

- Hyvä maaperä sitoo vettä ja parantaa kasvien ravinteiden saantia, vähentää huuhtoumia

Auttavat asiaa:

- Monipuolinen viljelykierto
- Orgaanista ainesta peltoon
- Pellon parannusaineet ml. Kalkitus
- Muut toimet jolla lisätään maan multavuutta, mururakennetta, muokkautuvuutta
- Sitoo hiiltä peltoon

(Pölyttäjät / Muut hyötyhyönteiset) Ympäristönurmet

- Monimuotoisuuskaistat
- Maapinnan paljastaminen hyönteisille
- Metsäreunan avaaminen puoliavoimeksi
- Metsäsaarekkeet
- Kukkakaistat
- Kaltevat pellot, etelärinteen osat
- Riistapellot

Jokin muu, mikä?

Säätösalaoitus

Kevätmuokkauksen vähentäminen

Valkuaiskasvien viljelyn
lisääminen

Laidunnurmet

Heikkotuottoisten peltujen
siirtäminen LH pelloksi/metsitys

Satokartoitus

Maaperäkartoitus

Lisälannoitus automatiikan avulla

Automaattiohjaus

Sääasemat

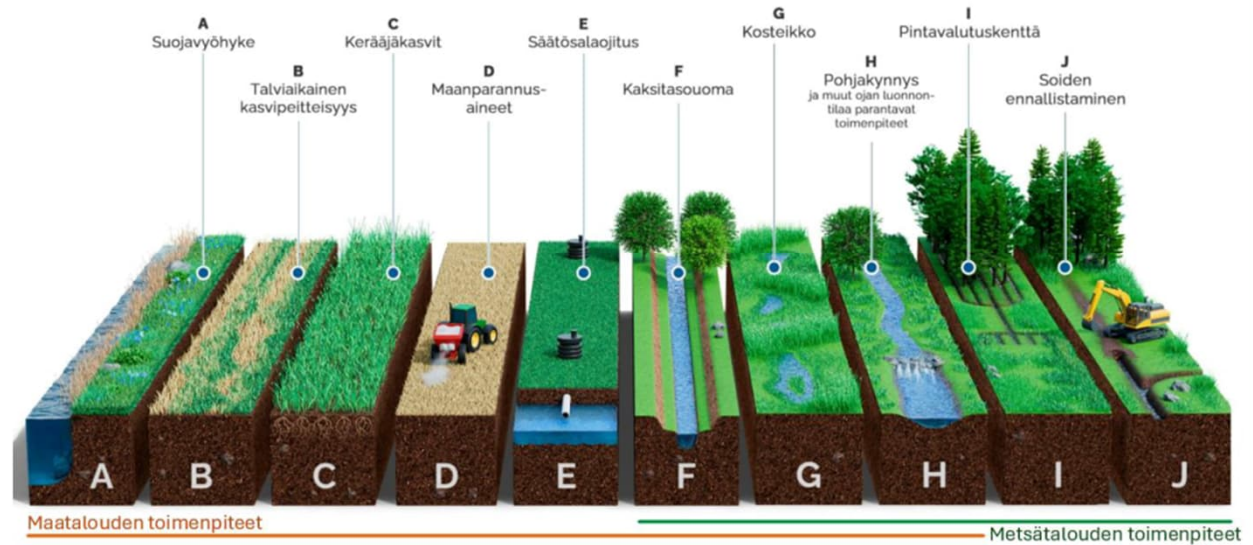
Kasvinsuojeluaineiden ja
lehtilannoitteiden täsmälevitys

Uudistava viljely

Tilusjärjestely

Kiitos !

Vuokko.mahonen@ely-keskus.fi

vuokko.mahonen@lvv.fi (1.1.2026 alkaen)